

Veillée de Chavouote 5782

TROUVER SON MAKOM

Quand et pourquoi prier à une place fixe ?

Préférer prier dans une Synagogue ou dans un Beth haMidrash ?

Peut-on passer d'une Synagogue à une autre ?

Selon quels critères choisir l'endroit que l'on fréquente pour la téfilah et le limoud ?

Le Rav de la Kéhila doit-il être installé à une place particulière ?

Etc.

Plan de la veillée

I/ Extraits des Guemarote

Berakhote 6b ; 7b et 8a ; Méguila 29a et 26a; Taanith 21b

II/ 'Hakirote

Ne pas aller d'un endroit à l'autre : au sein du même endroit ; ou bien uniquement en dehors de la Synagogue ?

Quel intérêt de garder le même endroit ?

Le talmid 'hakham qui prie là où il étudie doit-il le faire uniquement s'il y a un minyan ?

Beth haMidrash vs. Beth haKnésset ?

III/ Halakha - Dinim

Shoul'han 'Aoukh ; Michna Beroura ; Yalkout Yossef ; Halikhote Shlomo

IV/ Halakha – Téchouvote et cas pratiques

Comment réagir si quelqu'un de passage s'assoit à ma place ? ('Hachouké 'Hémed)

Si l'on prie à la même place, peut-on passer d'un horaire de minyan à un autre ? ('Hachouké 'Hémed)

La communauté prête la salle pour les talmidim. S'ils sont encore là à l'heure de la Téfila, doivent-ils laisser la place aux fidèles ? ('Hachouké 'Hémed)

Sauter une partie de la téfilah afin de prier au Beth haMidrash ; ou bien aller au beth haKnésset ? ('Hachouké 'Hémed)

Y a-t-il un endroit meilleur qu'un autre pour fixer la place du Rav au sein du beth haknésset ? ('Hachouké 'Hémed)

Un nouveau Rav arrive dans la kéhila, alors qu'un autre Rav était déjà présent, lequel des deux doit-il être installé sur la place d'honneur ? (Tsits Eliézer)

J'ai une place fixe mais les fidèles me dérangent, puis-je aller prier ailleurs alors que le noussa'h de la téfilah est différent ? ('Alé Tamar)

I/ Extraits des Guemarote

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד ב

אמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הקובע מקום לתפלתו - אלהי אברהם בעזרו. וכשמת - אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו! ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום? - דכתיב: וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר: ויעמוד פינחס ויפלל

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד ב

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו, שנאמר: ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה. רב הונא רמי: כתיב לענותו וכתיב לכלותו - בתחילה לענותו ולבסוף לכלותו

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ח עמוד א

אמר ליה רבא לרפרם בר פפא: לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא! אמר ליה, הכי אמר רב חסדא: מאי דכתיב אהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב - אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי: מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד - לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוון להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי, היכא דהוון גרסי

רש"י מסכת ברכות דף ח עמוד א

המצויינים - ציון ואסיפת צבור

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כט עמוד א

דרש רבא: מאי דכתיב ה' מעון אתה היית לנו - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. אמר אביי: מריש הוואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמעית להא דקאמר דוד ה' אהבתי מעון ביתך, - הוואי גריסנא בבי כנישתא

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כו עמוד ב

[אמר] + רב פפי משמיה דר' [דרבא]: מבי כנישתא לבי רבנן - שרי, מבי רבנן לבי כנישתא - אסיר. ורב פפא: משמיה דרבא מתני איפכא, אמר רב אחא

כוותיה דרב פפי מסתברא, דאמר רבי יהושע בן לוי: בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש, שמע מינה

תלמוד בבלי מסכת תענית דף כא עמוד ב

אמר ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יצחק: ליקום מר ליתי לגבן! - אמר ליה: תנינא, רבי יוסי אומר: לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו. שכן מצינו בהר סיני שכל זמן שהשכינה שרויה עליו - אמרה תורה גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא, נסתלקה שכינה ממנו - אמרה תורה במשך היבל המה יעלו בהר. וכן מצינו באהל מועד שבמדבר, שכל זמן שהוא נטוי אמרה תורה וישלחו מן המחנה כל צרוע. הוגללו הפרוכת - הותרו זבין והמצורעים ליכנס שם. אמר ליה: אי הכי - ניקום אנא לגבי מר. - אמר ליה: מוטב יבא מנה בן פרס אצל מנה בן מנה, ואל יבא מנה בן מנה אצל מנה בן פרס

II/ 'Hakirote

Ne pas aller d'un endroit à l'autre : au sein du même endroit ; ou bien uniquement en dehors de la Synagogue ?

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף ו עמוד ב

ודבר זה פירושו בשאין שם ב"ה ואף בב"ה צריך אדם ליחד לו מקום

רבינו יונה מסכת ברכות דף ג עמוד ב

כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם יהיה בעזרו. לא אמר זה במקומות של בית הכנסת דכיון שכולה מקום תפלה היא אין להקפיד אם יושב פעמים בזוית זו ופעמים בזו אלא רצה לומר שקובע מקום לתפלתו בביתו שפעמים שאינו יכול ללכת לבהכ"נ מתפלל בביתו ומיחד מקום ידוע לכך והכי משמע בירושלמי דגרסי' התם כל הקובע מקום לתפלתו בביתו להתפלל כאילו הקיפה מחיצות של ברזל וכשמת אומרים אי עניו אי חסיד

אמת ליעקב מסכת ברכות דף ו עמוד ב

כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכו'. עיין מפרשים. ואפשר לומר, דכל שמזמין מקום לתפלה ומתפלל שם, נתקדש אותו מקום כמו בית הכנסת, וכיון שנתקדש שורה קדושה במקום ההוא. ולכך כשמתפלל במקום קדוש ישורה בו השכינה, קונה קדושה ויראה שראוי להקרא בשם חסיד ועניו. וזהו דוקא שמתפלל שם בכוונה רצויה, אבל שלא בכוונה - על זה נאמר למה לכם רמוס חצרי

הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ברכות דף ז עמוד ב

והנראה שמימרא זו הוא במקום שכלל ישראל קובעים מקום לתפלתם שאז השכר הוא מכולם ע"י שאויביהם "נופלים תחתיהם, ולעיל (ו ב) דאמרי' שהקובע מקום לתפלתו אלוקי אביו בעזרו, איירי בשכרו של יחיד הקובע מקום

Quel intérêt de garder le même endroit ?

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף ו עמוד ב

ראוי לאדם לקבוע מקום לתפלתו שכל שהמקום מיוחד לו לתפלה כונתו מצויה ביותר

פתח עינים מסכת ברכות דף ו עמוד ב

. והמפרשים נתנו טעם דשינוי מקום מטריד המחשבה וזה קובע מקום להורו' כי דעתו קצרה ושפלה דבמעט שינוי מקום מטריד וז"ש כל הקובע מקום וכו'

רבינו יונה מסכת ברכות דף ג עמוד ב

ויש מקשים וכי מפני זה בלבד מספרים אחר מטתו שבה גדול כזה והלא שמואל הקטן (דנהירין ליה שבילין דשמיא כשבילי דנהרדעי) ושאמרו עליו שראוי שתשרה שכינה עליו כמשה רבינו אלא שאין דורו ראוי לכך אמרו זה עליו לשבח גדול והיאך אמרו בכאן שאומרים אותו על כל אדם שקובע מקום מיוחד בביתו להתפלל ויש לומר שלא אמרו בעבור קביעות המקום בלבד אלא רוצה לומר שכל כך מדקדק בתפלתו שגם בזה הוא נזהר שרוצה שתהיה תפלתו במקום מיוחד וכיון שכל כך הוא אוהב התפלה ודאי מדת ענוה יש בו כדי שתהיה תפלתו מקובלת לפני המקום כענין שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה וגו' שאם לא יהיה לו הענוה לא יוכל לעולם להתפלל בכונה ולא תהיה מקובלת לפני המקום ב"ה וכיון שזכה לענוה יהיה זוכה למדת החסידות שהיא גדולה יותר שהאחת גורמת לחבירתה כדאמרינן (בע"ז דף כ: ע"ש) ענוה מביאה לידי חסידות נמצא שבעבור דקדוק התפלה זוכה לאלו המעלות ויאמרו אותם עליו כשנפטר מן העולם. מפי מורי הרב נר"ו

רבינו יונה מסכת ברכות דף ד עמוד א

כל הקובע מקום לתורתו אויביו נופלין תחתיו שנאמר ושמתי מקום לעמי לישראל וגו'. פ"ה זה הפסוק נאמר על בהמ"ק שהקב"ה היה משרה שכינתו שם ובזכותו היו ישראל יושבים לבטח ולא היו מפחדים מהאויבים ועכשיו שאין בהמ"ק קיים מקום התורה במקומו כדאמרינן (דף ח א) מיום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד ולפיכך בזה ינצל מהאויבים ואפ"י מי שאינו יודע אלא מעט יש לו לקבוע באותו מקום וללמוד במה שיוודע כדי שיזכה לזה ויחשוב בעניניו ויכנס בלבו יראת שמי' ואם אינו יודע כלל יש לו ללכת לבתי המדרשות שלומדין ושכר הליכה בידו

מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף ו עמוד ב

כל הקובע מקום כו'. מבואר דכל המשנה מקום תפלתו הוא מקבל שפע וכח אלהי כפי אותו המקום והרוח כמו שאמרו (ב"ב כ"ה) כל הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין אבל הקובע לו מקום אחד לתפלתו בלי שינוי הוא מייחד כחות אלקים לשם האחד האמיתי וזה אומרו אלהי אברהם בעזרו שנאמר וישכם וגו' והוא מבואר כמ"ש בפסחים (ק"י:): שאמר לו הקדוש ברוך הוא והיה ברכה בכך חותמין בשם ההויה שם המיוחד שעל ידי אברהם נתייחד שמו יתברך ב"ה בעולם וראוי לומר עליו אי חסיד כו' שזו ממדת חסידות הוא שמבקש צרכיו ממדת הרחמים ואין פונה פניו לבקש גדולות בדרך אחר וק"ל

צל"ח מסכת ברכות דף ו עמוד ב

והנה מצינו בתענית דף כ"א ע"ב שאמרו לא מקומו של אדם מכבד אותו אלא הוא מכבד את מקומו, וא"כ המתגאה אומר שהוא אינו צריך שמקומו יכבד אותו, דהיינו שהמקום יסייע לו להשרות עליו קדושה ויוכל לכוין בתפלתו, וכמו כן שתוכל תפלתו לעלות למעלה מרוב קדושה שבמקום, אלא אדרבא הוא מכבד מקומו ובכל מקום שהוא יתפלל יתקדש המקום ממנו, ולא שהוא יתקדש ממקומו, וזה גאוה. אבל זה שקובע מקום הוא מורה שצריך סיועת קדושת המקום שיגרום לו שלא יבלבל תפלתו במחשבת חוץ, ומסייע לו שתוכל תפלתו לעלות למעלה, זה מורה שהוא עניו

ומה שאמרו אלקי אברהם בעזרו, נלע"ד על פי דברינו לעיל פירושו, דלקמן דף י' ע"ב אמרו כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו, ואברהם אבינו ודאי כל מה שעשה לו

הקדוש ברוך הוא בזכות עצמו עשה לו, דמה זכות אחרים שייך באברהם אבינו, זכות אבות לא שייך אצלו, וזה שקובע מקום לתפלתו היינו שתולה בזכות קדושת המקום ואינו תולה בזכות עצמו, והקב"ה תולה לו בזכות עצמו, :והרי הוא בזה כמו אברהם אבינו, ולכן אמרו שאלקי אברהם בעזרו

הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ברכות דף ו עמוד ב

ועל דרך צחות נראה, שהמתפלל בביהכ"נ בדרך קבע פעמים שקיימים בו רצונות נוספים בביהכ"נ מלבד עבודת התפלה, כעניני כבוד וכיו"ב, אך אם נשאר הוא תמיד באותו מקום אף שלא כבדוהו כהוגן וכו', הרי לנו ראייה בו 'שעניו וחסיד הוא, שאין בו אלא עבודת ה

Le Talmid 'Hakham qui prie au beth hamidrash doit-il le faire uniquement s'il y a un minyan ?

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ח הלכה ג

בית המדרש גדול מבית הכנסת, וחכמים גדולים אף על פי שהיו להם בעירם בתי כנסיות הרבה לא היו מתפללין אלא במקום שהיו עוסקין שם בתורה והוא שיתפלל שם תפלת הציבור

רבינו יונה מסכת ברכות דף ד עמוד א

אלא ביני עמודי היכא דהווי יתבי וגרסי. פירשו רבני צרפת ז"ל שאפי' בלא עשרה היו עושין כן מפני שיותר נכון להתפלל יחידי במקום ששם קביעות התורה יומם ולילה מלהתפלל בבהכ"נ בצבור כדאמרינן אוהב הקדוש ברוך הוא שערים המצוינין בהלכה יותר מבתי כנסיות ורבינו משה ז"ל פירש שלא אמרו אלא בעשרה וא"ת כיון שבעשרה היו מתפללין מה חידוש בא להשמיענו שחשוב מקום קביעות התורה יותר מבהכ"נ שיהי כמו בבהכ"נ עושין יש לומר שבא להשמיענו שאע"פ שבבהכ"נ מתקבצין הרבה בני אדם וברב עם הדרת מלך אפי' הכי יותר היו רוצים להתפלל בעשרה בלבד בבית מדרשם מלהתפלל בבהכ"נ עם הצבור ואומר מורי הרב נר"ו שאפי' לדעת רבינו משה ז"ל אין צריך עשרה אלא למי שדרכו ללכת מביתו ללמוד למקום אחר דכיון שדרכו להתבטל מלימודו בשעה שהולך ללמוד יש לו להתפלל בעשרה או ללכת לבהכ"נ אבל מי שלומד בביתו כל היום במקום קבוע ותורתו אומנתו אין לו ללכת לבית הכנסת אם לא ימצא עשרה מפני שנמצא מתבטל מלימודו בשעת הליכה וטוב לו שיתפלל ביחיד משיתבטל כלל תדע שהרי תפלה עצמה היו מבטלין גדולי החכמים מפני הלימוד כמו שמצינו שרבי שמעון בן יוחי לא היה מתפלל אלא משנה לשנה ורבי יהודה הנשיא מחדש לחדש כדי שלא יתבטלו מתורתם וכיון שהלימוד לא היו מבטלין אותו מפני התפלה עצמה כל שכן שאין לו לבטלו מפני ההליכה שיותר טוב שיתפלל בביתו בלא עשרה: משיתבטל ללכת לבהכ"נ או למקום אחר. מפי מורי הרב נר"ו

שו"ת הרא"ש כלל ד סימן יא

וטוב להתפלל עם הצבור בעשרה זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד. וגם אין תורתנו כ"כ אומנותנו והרבה שעות אנו מבטלים ביום, נבטל תורתנו בשעת תפלה ונשלים אותה השעה משעות הבטלות ביום ונצא ידי חובתינו בתורה ובתפלה. וגם אם אין תלמיד חכם מתפלל עם הצבור ילמדו אחרים קל וחומר ממנו ולא יחושו על התפלה כלל ונמצאו בתי כנסיות בטלות, כי הם לא ידינוהו לכף זכות לומר שהוא עוסק בלמודו

צל"ח מסכת ברכות דף ח עמוד א

שם אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. עיין בתלמידי רבינו יונה [ד' ע"א ד"ה אוהב] שנדחקו דהרי בתי מדרשות היינו מצויינים בהלכה. ולי נראה דהקב"ה אוהב שערים המצויינים בהלכה לאותו אדם שלומד שם, אבל לא מהני בית מדרשו של זה לאדם אחר שאינו לומד בו. ומדברי רש"י משמע כדעת הרמב"ם דדוקא שגם בבית מדרשו יש לו שם עשרה אבל לא להתפלל יחידי, ומשמע מדברי רש"י אפי' יותר מדברי הרמב"ם, שהרמב"ם לא התנה אלא שיתפלל שם בעשרה, ומדברי רש"י משמע שגם ציונו בתורה שם יהיה ברבים, שהרי רש"י פי' המצויינים היינו ציון ואסופות ציבור.

Beth haKnésset vs. Beth haMidrash ?

מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף ה עמוד א

המצויינין בהלכה וכו'. דבבהכ"נ רבים מצוים וקטן וגדול שם הוא וכן בבתי מדרשות שלהם יש שהיו לומדים שם מקרא ויש לומדין שם משנה ולא עלו בידן הלכה שיוצאת מן התלמוד כדאמרי' ס"פ אלו מציאות (ב"מ ל"ג א') העוסקין במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה כו' בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו וע"ש פירש"י והיינו שערים מצויינים בהלכה במקום שכל ת"ח קובע מקום לגירסתו בתלמוד המביאה לו הלכה פסוקה וקאמר עלה מיום שחרב ב"ה כו' דבזמן שב"ה קיים היה שם לשכת הגזית שמשם יוצאת הלכה פסוקה ע"פ סנהדרין ועמהם ודאי השכינה שרויה ועכשיו שחרב בית המקדש אותן ד' אמות של הלכה שכל ת"ח קובע לו לגירסתו בתלמוד היא תחתיה להיות השכינה עמו ויצא להם זה הדרש משום דשערי ציון ממש לא יתכן בהם אהבת ה' טפי ממשכנות יעקב לזה פירשו דשערי דהכא כמו אל שעריך כתרגומו לתרע בית דינך דהיינו מקום קבוע שממנו יוצאת הוראה לאנשי העיר ה"נ הכא שערי מקום מצוין וקבוע להלכה פסוקה דיפול בו שפיר אהבת ה' והשתא ציון נמי עיר ציון ממש לא יתכן דלהך מילתא ודאי אין לחלק בין ציון לשאר עיירות ודריש משכנות בתי כנסיות ובתי מדרשות שהם במקום משכן: שהשכינה שרויה בהם בגלות כדלעיל ודוק

מרומי שדה מסכת ברכות דף ה עמוד א

שם. שערים המצויינים בהלכה. פירש"י ציון ואסיפת צבור. יש להבין ההבדל מבתי מדרשות לשערים המצויינים בהלכה. ונראה דשערים המצויינים בהלכה היינו שעוסקים ומחדשים בהלכה. משא"כ בתי מדרשות, המה משכנות יעקב, המון העם המתקבצין ללמוד מה שכבר יודעים. אבל שערים המצויינים בהלכה מכונים משכנותיך ישראל, ולא משכנות יעקב

מהרש"א חידושי אגדות מסכת מגילה דף כט עמוד א

יש לדקדק דהכא משמע דעיקר הלימוד יהיה בבית הכנסת במקום תפלה ובפ"ק דברכות אמרו בהיפך מריש הוה מצלינ' בבית הכנסת כיון דשמענ' להא דאמר אוהב ה' שערי ציון גו' דאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה מצלינא ביני עמודי היכי דגריסנ' ויש לחלק כמ"ש הטור סי' צ"ו דהתם אירי דוקא במי שיש לו מדרש קבוע בתוך ביתו

שו"ת הרב"ז חלק א (אורח חיים, יורה דעה) סימן ב

ומשולש בכתובים בתהלים (כ"ו ה'): ה' אהבתי מעון ביתך. ובמגילה כ"ט ע"א אמר אביי מריש הואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמעית להא דאמר דוד ה' אהבתי מעון ביתך, הואי גריסנא בבי כנישתא. ובע"י ובילקוט הגירסא "רבא" כמו שנדפס בגליון הש"ס. ועפ"י"ז אתי שפיר ולא קשה מידי קושית המהרש"א (בח"א שם) שהקשה מברכות ח' ע"א דאמר אביי איפכא דלא הוה מצלו אלא היכא דהוה גרסו ע"ש. ולפי מה שכתבתי דהגירסא "רבא", לק"מ. ועפ"י"ז י"ל הא דמגילה כ"ו ע"א דא"ר פפי משמי' דרבא מבי כנישתא לבי רבנן שרי, ומבי רבנן לבי

כנישתא אסור, ורב פפא משמי' דרבא מתני איפכא ע"ש. וזה פלא דאמרו שניהם משמי' דרבא כל אחד להיפוך מחבירו? ולפי דברינו, רב פפי ורב פפא שניהם צדקו יחדיו משמי' דרבא. רק רב פפי שמע מרבא קודם ששמע מ"ה' אהבתי מעון ביתך" על ביהכ"נ. והוי גריס בביתא [עיין מגילה כ"ח ע"ב מאי בי רבנן, ביתא דרבנן ע"ש] ולכך שפיר אמר ד"מבי כנישתא לבי רבנן שרי", דמקום תורה קדוש וחמיר יותר ממקום תפלה. עיין בש"ע או"ח סי' צ' סעי' י"ח, וסי' קנ"ג סעי' א', ויו"ד סי' רמ"ו סעי' י"ז ע"ש. אבל רב פפא שמע מרבא, לבתר ששמע רבא ל"ה' אהבתי מעון ביתך", וגריס ג"כ בביהכ"נ. וא"כ לביהכ"נ יש שתי קדושות "מקום תורה" ו"מקום תפלה", להכי מתני איפכא, ודו"ק. עכ"פ לרבא האי "מעון ביתך", היינו ביהכ"נ

III/ Halakha / Dinim

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן צ סעיף יח

בית המדרש קבוע קדוש יותר מבהכ"נ, ומצוה להתפלל בו יותר מב"ה, והוא שיתפלל ב"ה. הגה: וי"א דאפ"ל בלא י' עדיף להתפלל בבה"מ הקבוע לו; ודוקא מי שתורתו אומנתו ואינו מתבטל בלאו הכי (הרי"י פ"ק דברכות). ואפילו הכי לא ירגיל עצמו לעשות כן, שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתבטלו מב"ה

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן צ סעיף יח

(נו) ואינו מתבטל וכו' - ר"ל כ"א לדברים הכרחיים לצרכי גופו ולימודו ע"כ אין לו ללכת לבהכ"נ אפילו אם אין שם עשרה מפני שמבטל מלימודו בשעת הליכתו ועיין בביאור הגר"א שכתב דבאופן זה שתורתו אומנתו אפילו לדעה הראשונה לא בעינן עשרה [מז] וכ"ש בלומד תורה ברבים עם תלמידים שאין לו לבטל מלימודו לילך לבי כנישתא

(נז) שלא ילמדו וכו' - כי לא ידינוהו לכף זכות לתלות בתורתו שבשביל לימודו הוא מתפלל ביחיד רק יאמרו שאינו חושש בתפלה וידונו ק"ו על עצמם ולא יחושו כלל לתפלה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן צ סעיף יט

יקבע מקום לתפלתו, שלא ישנהו אם לא לצורך. ואין די במה שיקבע לו ב"ה להתפלל, אלא גם בב"ה שקבוע בה צריך שיהיה לו מקום קבוע

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן צ סעיף יט

וגם כשמתפלל בביתו [מח] יקבע מקום שלא יבלבלוהו בני הבית

(citée dans le Pniné Halakha) הליכות שלמה ה, הערה ב

הנצרך להתפלל שחרית באיזור אחד ומנחה ומעריב באיזור אחר, אם יקבע מקום לתפילת שחרית ומקום לתפילת מנחה וערבית, יחשב כקבוע מקום לתפילתו. וכן הנצרך לקבוע מקום בשבתות בבית כנסת אחד, ובימות החול בבית כנסת אחר, נחשב כקבוע מקום לתפילתו

ילקוט יוסף תפילה א סימן צד - לכיין כנגד ארץ ישראל - ודין סומא סעיף ד

לכתחלה ראוי לקבוע את מקומו את חכם הקהל לצד ימין של ארון הקודש במזרח, ומכל מקום אין לאף חכם. להקפיד בענינים אלה, כי לא המקום מכבד את האדם, אלא האדם מכבד את מקומו

IV/ Halakha - Techouvote et cas pratiques

חשוקי חמד מסכת ברכות דף ז עמוד ב

אורח שהתיישב על מקומו הקבוע בבית הכנסת

שאלה. נאמר במסכת ברכות דף ו ע"ב כל הקובע מקום לתפלתו, אלוקי אברהם בעזרו. וגם נאמר בברכות דף ז ע"ב כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו. וברמב"ם (פ"ה מתפילה ה"ו) נאמר, שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותם. ואחד מהם תיקון המקום, כיצד, וקובע מקום לתפלתו תמיד. ויש לעיין מה הדין אם בא אורח ממקום אחר והתיישב על מקומו שבבית הכנסת. האם יבקשו בעדינות לעבור למקום אחר כי הוא מקומו הקבוע, או שמא מאחר ונאמר בספר המצוות הקצר מצוה ס"א מצות עשה לאהוב את הגר. ופירוש גר הוא שבא מארץ אחרת ומעיר אחרת לגור אתנו, ומכל שכן גר שנתגייר. (והוא כמדומה מדברי היראים) וכעין זה כתב החינוך (מצוה תלא, בסופו) וז"ל: ויש לנו ללמוד מן המצוה היקרה הזאת. (אהבת הגר) לרחם על האדם שהוא בעיר שאינה ארץ מולדתו ומקום משפחת אבותיו. ולא נעביר עליו הדרך, עכ"ל. ואם כן יש לשקול מה עדיף על מה, האם להתפלל במקום קבוע ובפרט בעידנא דריתחא שאויבינו קמים עלינו, או לאהוב את הגר ולחשוש אולי יפגע

תשובה. ישאיר את מקומו לאורח והוא יתפלל שלא במקומו הקבוע. משום שנאמר שם ברמב"ם ואם היה דחוק ונאנס... אין מעכבים. ולכן אם המקום הקבוע תפוס ע"י אורח הרי זה כאילו דחוק ונאנס. מאחר וקיים חשש שמא יעלב. וכך הוא גם לשון השלחן ערוך (סימן צ, יט) יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו אם לא לצורך. וכאן הוא לצורך כדי לאהוב את הגר, ויש להניח שגם אז יפלו אויביו לפניו

חשוקי חמד מסכת ראש השנה דף יז עמוד ב

הני נמי כיחידין דמו

האם ראוי להתפלל במנין קבוע, או שדי שמתפלל בבית כנסת קבוע

שאלה ראובן המתפלל בבית כנסת קבוע, שיש שם כמה מנינים, ומקיים דברי הגמרא בברכות (דף ו ע"ב) כל הקובע מקום לתפלתו אלוקי אברהם בעזרו, ויש לו מקום קבוע לתפלתו, אך אין לו מנין קבוע, ולפעמים מתפלל במנין זה, ולפעמים במנין אחר, האם יש ענין שיתפלל באותו מנין

תשובה בראש השנה דף יז ע"ב מבואר שיורדי הים באניות, אף שהם רבים אינם נחשבים אלא כיחידין, ולכאורה קשה כיון שיש שם עשרה בספינה, למה אינם חשופים כרבים, ותירץ בפרשת דרכים (דרוש יג) שכיון שיורדי הים, כל אחד נתון בצרה, וכל אחד מתפלל על עצמו, ואינו מתפלל על חבירו חשופים כולם כיחידים

וכעין זה תירץ האבני נזר מובא בשם משמואל (שבועות עמו' פט): דציבור מקרי שכל אחד מיצר בצער הכלל כולו, ולא מפני צערו לבד, אבל יורדי הים שמתקבצין אנשים שונים שאין מכירין זה את זה, וכל אחד מיצר בצרתו הפרטית ולא אכפת ליה בזולתו, ע"כ כיחידים דמו

לאור זאת נראה שאם מתפלל במנין קבוע, וכל אחד מכיר את השני, ומכיר גם בצרתו ומתפלל עליו, אלו נחשבים כמנין, אבל כאשר עשרה אנשים מתאספים במנין אקראי, ואינם מכירים אחד את השני, יש בזה קצת פגם במעלת המנין

אולם מסתבר שלגבי תפילה בציבור, דהיינו קדיש וקדושה וברכו הם נחשבים למנין, ורק לגבי תפילה מיוחדת להנצל מגלי הים אינם נחשבים כציבור אלא כיחידים, מאחר ואינם מכירים זה את זה, וכל אחד מתפלל על צרתו הפרטית

חשוקי חמד מסכת בכורות דף מד עמוד ב

בית הכנסת שהושכר ליישיבה, ובימי ראשון באו מתפללים להתפלל מנחה ומפריעים לתלמידים

שאלה הנהלת בית הכנסת, שמתפללים בו בשבת את כל התפילות, ובימות החול רק שחרית, השכירה את המקום ליישיבה קטנה, התלמידים באים ללמוד כל ימות החול [מאחר ובית הכנסת ריק אז מאנשים], והנהלה התנתה שבמקרה והם יצטרכו את בית הכנסת, הרי הם קודמים לתלמידים. והנה בימי ראשון שאז לא עובדים בחו"ל, התאספו ובאו אנשים להתפלל מנחה וערבית, והם דרשו מהנהלת הישיבה לפנות את אולם בית הכנסת. הנהלת הישיבה השיבה: אתם בודדים ואם כן תתפללו בעזרה ולא באולם, כי זה מספיק לכם, ואת האולם הגדול תנו לנו כי אנו הרבים ויגרם ביטול תורה, הנהלת בית הכנסת טענה: בחוזה נאמר שאם אנחנו נצטרך למקום, אתם חייבים לפנות את המקום, והמתפללים רוצים כל אחד את המקום שלו, כמבואר בגמרא במסכת ברכות שיקבע לו אדם מקום לתפילה, ולכן תפנו את אולם בית הכנסת ואתם תדחקו בעזרה, הצדק עם מי

תשובה מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א השיב שמן הדין הנהלת בית הכנסת צודקת, אולם מהיושר שהיא תוותר, והמתפללים יעברו לעזרה ובני הישיבה ישארו באולם

ואפשר להטעים את דברי מו"ח שליט"א, הרי מעלתו של אדם הקובע מקום לתפילתו, הוא כי המקום נתקדש ע"י התפילות הקודמים שלו שם, וכמו שמבואר בצ"ח בברכות (דף ו ע"ב), וכאן בעניננו אם התלמידים יעסקו בתורה יתקדש המקום מאד ומעלת הבית הכנסת גם היא תגדל כמבואר בברכות (דף ח ע"א) לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהו גרסי

והנה ז"ל הצ"ח: ונראה דעיקר טעמא של קביעת המקום, עכ"ל

ובעניננו שהם רוצים להתפלל במקומם, אלא שאינם עושים כן כדי שלא לבטל תורה, וכדי שמקומם יתקדש יותר, אין עונה גדולה מזו, וזה עצמו יסייע לתפילתם לעלות למעלה

חשוקי חמד מסכת ברכות דף ח עמוד א

שאלה. נאמר במסכת ברכות דף ח ע"א 'לא הוה מצלינא אלא היכי דגריסנא', וכתב במשנ"ב (סימן צ"ס ק"נה) שעדיף להתפלל בבית מדרש הקבוע לרבים ללמוד, אפילו אם הוא מנין מצומצם מאשר להתפלל בבית כנסת רגיל ברוב עם. ויש להסתפק מה הדין אם בבית המדרש כבר התחילו את התפילה, ואם ירצה להתפלל עמהם יצטרך לדלג? על פסוקי דזמרה, האם עדיף להתפלל שם ולדלג, או עדיף שיתפלל על הסדר בבית כנסת רגיל

תשובה. נראה שעדיף להתפלל על הסדר שהוא עיקר צורת התפילה, מאשר להתפלל בית מדרש קבוע שהוא רק מעלה בתפילה. ועדיף לקיים את גוף המצוה הגם שמחסיר מעלה

חשוקי חמד מסכת מנחות דף צח עמוד ב

ג' מקומות במזרח ביהכנ"ס, האם האמצעי משובח או זה שליד ארון הקודש

שאלה בית כנסת שבמזרחו יש ג' מקומות, היכן ישב הרב, האם באמצע, וכמו שנאמר במנחות דף צח ע"ב מכאן? שאמצעי משובח, או דילמא הקרוב ביותר לארון הקודש, גם הוא מכובד מאוד, ואולי הוא עדיף על מעלת האמצע

תשובה איתא במסכת מנחות דף צח ע"ב תניא אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות מלמד שהיו מצדדין פניהם כלפי נר אמצעי אמר רבי נתן מכאן שאמצעי משובח, ופרש"י: מכאן שאמצעי משובח לגבי שלש שקורין בספר תורה בשני ובחמישי ואמרינן במסכת מגילה (דף כא ע"ב) אין פוחתין מעשרה פסוקים וקאמר רבי נתן דאמצעי 'משובח וקורא ארבעה והשאר ג' ג

והקשו עליו בתוס' (ד"ה שאמצעי משובח) שהרי במגילה (שם) הביאה הגמרא ברייתות נוספות לגבי דין זה, דראשון ואחרון משובחים, לכן פירשו תוס' דהך דהכא מיתני' לגבי שלשה המהלכים בדרך, דגדול באמצע, ובמגילה מיייתי לה משום דכיון דמשובח לשאר דברים, טוב שיקרא ארבעה פסוקים, יעו"ש

ואולי יש לתרץ שיטת רש"י, שכוונת הגמרא במגילה היא שכאשר יש סיבות מיוחדות, אז יש מעלה גם בעליה הראשונה או האחרונה, אבל כאשר אין סיבה מיוחדת, בזה אמרינן שהאמצעי משובח, כגון בשמחת תורה, שאז יש מעלה מיוחדת לעליה הראשונה שהוא חתן בראשית, או בעליה האחרונה שהוא חתן תורה, או כאשר יש לאחד יארציט, שאז אומר גם קדיש ואז השלישי חשוב יותר בגלל סיבה זו, והברייתות משמיעות לנו שגם לראשון יש מעלה נכבדה, וגם לשלישי יש מעלה, אבל כשאין סיבה אז האמצעי החשוב מכולם

ואם דברנו נכונים, אזי בשאלתנו, ישוב הרב ראשון ליד ארון הקודש, שהיא המעלה הגדולה ביותר, ובשאר שני המקומות יתנו לחשוב שבהם את המקום האמצעי

והנה יעוין בשו"ת הרא"ש (כלל ה סימן ג) שנשאל: ראובן יש לו מקום מושב בבית הכנסת סמוך למקום מושבו של שמעון. וראובן הנזכר רוצה לעשות מחיצה בין מקומו למקום שמעון ושמעון מעכב עליו שהוא אומר כי עתה הוא ראשון וכשהיה שם מחיצה לא יהיה ראשון ונמצא שהוא מפסידו. וראובן אומר שאינו יכול לעכבו לפי שבידו הוא להשיב מקומו ולעשות בשלו מחיצה כי לא נשתעבד לו לכך

והשיב הרא"ש: יראה לפי דעתי שהדין עם ראובן, שבאלו שני מקומות שהם שותפין יש בהם כדאי לזה וכדאי לזה... ומה שטוען שהוא ראשון, לא בקינא בהאי דינא. כי פעמים אמצעי משובח ופעמים אחרון משובח. לא מקומו של אדם מכבדו אלא האדם הוא מכבד את מקומו, הא דאמרינן בברכות (דף מו ע"ב) גדול מסב בראש, ובב"ב (דף קכ) במסיבה הלך אחר זקנה הני מילי במקומות שאינם קבועים. אבל של בית הכנסת שאדם מוריש לבניו אטו אדם גדול שישב בראש והוליד בן פריץ יפנה את מקומו ויושיב גדול במקומו, לא יעשה כן אלא בנחלתו ידבק ומקומו אל ינח... וישכון וישב בראש אעפ"י שאינו ממלא מקומו

אמנם אם נהגו במדינות הללו כשמוכרים מקומות בבית הכנסת שמוכרים מושב הראש ביוקר והשני בפחות וכן כלם נפחתים לפי התרחקם ממושב הראש. אם עתה בחלוק מחיצה יפסיד מקום מושב הראש חשיבתו לא יוכל ראובן לחלק כי אדעתא דהכי קנה מקומו בפחות מדאי מושב הראש, שאם יוכל לעשות מקומו ראש למה נפחת דמי מקומו, עכ"ל

עכ"פ מבואר בדבריו שאין מעלה במקום אחד על פני המקום השני, דיש מעלה בצד ויש מעלה באמצעי, ומאידך, יעוין במה שכתב הרא"ש (שם סימן ז) על שאלה דומה לגבי מסבה אחת של בית הכנסת שיש לה חמש מקומות, וצד אחד של המסבה סמוך להיכל ובכותל ההיכל עצמו היו מקומות, והיה ריוח בין אותן מקומות לראש המסבה. ועכשיו בא אותו שהיה יושב בראש המסבה והסיר הדף של ראש המסבה ושמך אצל המקומות שהיו בכותל ההיכל, והאריך את המסבה שיעור מקום אחד, ויש עתה במסבה שיעור שש מקומות

ומתרעם שכנו הסמוך לו במושב המסבה, ואומר מתחלה היה מקומי שני למסבה והוא שוה מאה זהובים ועתה נעשה שלישי ואינו שוה אלא חמשים זהובים, אם יכול לעכב אם לאו

והשיב: נראה לי שיכול לעכב, שמתחלה כשעשו המסבה ועשו דף או בנין בראש המסבה אותו בנין בראש המסבה הוא של כלם, מפני שלפי הראש חלקו המקומות הראשון סמוך לראש משובח והשני פחות ממנו והשלישי עוד פחות וכן כלם לפי הרחקתם מן הראש יפחתו דמיהם, הלכך אין לשנות בנין שאצל הראש אלא מדעת כלם. ועוד הריחוק שהיה בין המסבה ובין המקומות שבכותל ההיכל של כל הקהל הוא, ואי אפשר ליחיד ליקח אותו מקום אלא מדעת כל הקהל, וזה שהוא שני לו במסבה יכול לעכב עליו גם מטעם זה, יעו"ש

וביאר מהרש"ם (ח"ט סימן קמד) שיש חילוק בין הסימנים ברא"ש, דבתשובה השניה שמירי שהיו המושבים בכותל של ההיכל, לכן היה פשוט לו שככל שהמקום קרוב יותר להיכל ערכו גדול יותר, משא"כ בתשובה

הראשונה, מיירי שהמושבים הם לרוחב בית הכנסת, ולכן אין זה פשוט שככל שהוא קרוב לצד ערכו גדול יותר, ואדרבה יתכן שאמצעי משובח, יעו"ש

הרי לפנינו שיש חילוק בין המקומות, שכאשר הנידון הוא לגבי סמיכות להיכל, כמה שהמקום קרוב יותר הוא משובח יותר, ולכן ברור שהרב יקבל את המקום הסמוך להיכל, והבא אחריו בחשיבותו ישב לידו, אבל במקומות באמצע בית הכנסת, אדרבה לכל מקום יש את העדיפות שלו, דראשון יש מעלה וכן באמצעי וכן באחרון

לסיכום: רש"י שכתב שהאמצעי משובח לגבי העליות, מיירי כשאין חשיבות לראשון ולשלישי בזה אמרין שלאמצעי יש מעלה, אבל כשיש להם סיבות, אזי הסיבות גוררות

ובשאלתנו ישב הרב ליד ארון הקודש, כי מעלה זו, בראית גדולה יותר ממעלת האמצעי. ויעוין עוד להלן שכל מקום שהוא קרוב יותר לקדושה קרוי גבוה יותר, וממילא יש מעלה לשבת קרוב יותר להיכל, וממילא יש לשמור מקום זה לרב.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ה סימן ד

תמול קבלתי מכתבו היקר והנני ממחר להשיבו על אודות השאלה ההלכותית שבו. נידון השאלה היא: בבית כנסת אחד מכהנים שני רבנים השוים בכבודם ובכהונתם, אלא שאחד זכה לשבת סמוך לארון הקדש והשני מיד על ידו, והנה עבר זה שמקומו על יד ארון הקדש למקום אחר והביאו אחר במקומו, ונפלו חילוקי דיעות בין שני הרבנים, הרב הנשאר על כנו במקום טוען שהוא יזוז למקום הרב שעבר והרב החדש יקבל את מקומו, והרב החדש טוען היות והוא נבחר במקום הרב שעבר זוכה הוא בכל זכותיו והמקום שישב עליו הוא שייך לו. ועל זה בקשני להודיע לו חו"ד הדלה בזה

.....

הרב הנשאר אין ביכולתו למחות בידי הקהל וגבאי ביהכ"נ אם ברצונם לכבד במקום בראש את הרב החדש שקיבלוהו במקומו של הרב שהעתיק מקומו מהם, וברור הדבר שהקהל ידע ויבין שע"כ אינו נגרע כלל ועיקר מכבודו של הרב הנשאר במקומו, וכדברי תשובת הרא"ש שהזכרנו לעיל שכותב על כגון דא שלא מקומו של אדם מכבדו אלא האדם הוא מכבד את מקומו, ומכיון ששניהם שוים בכבודם ובכהונתם הרי שניהם אהובים וברורים וחביבים בשוה עד לאחת, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימא. ואסיים מעין הפתיחה בברכת כתיבה וחתימה טובה בידידות ובהוקרה אליעזר יהודא וולדינברג

עלי תמר מסכת ברכות פרק ב הלכה ח

נשאלתי במי שיש לו ביהכ"נ שמתפלל בו זמן רב ואויבי חנם וקנאים גורמים לו עגמ"נ ובלבול תורה ויש במקום ביהכ"נ של ספרדים ורוצה זה להתפלל בביהכ"נ של ספרדים וחושש מפני סדר התפלה שם הוא אחר וגם מפאת שקבע זמן רב לתפלתו בביהכ"נ זה והר"ז בגדר הקובע מקום לתפלתו וכו' כמ"ש בברכות ו. ואמרתיו לו שאם ימצא מנוחה בביהכ"נ של ספרדים יתפלל שם ויתכן שעושה מצוה בזה שהרי במקרה כזה מותר אפילו לצאת לחו"ל כמ"ש בירושלמי כאן וכ"ש בנ"ד. והעובדא דהוא גולה מביהכ"נ לביהכ"נ כמ"ש בתענית ט"ז שזהו בגדר גלות עיין שם מוכיח למדי עד כמה העגמ"נ שלו והצער מרובה בביהכ"נ שהתפלל ועוד שיש לחוש שהעגמ"נ התמידי יגרום לו מחלה ובלבול עסק התורה ואף שאמרו הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו כלפי אויבים שמבחוץ ולא באויבים שהם בביהכ"נ של ספרדים ומה שיש להם גורם למחלוקת ושנאה וכו' ואם זה באשכנזי שרוצה לעבור לביהכ"נ של ספרדים קו"ח שבתנאים כאלו יש לו לצאת מביהכ"נ של ספרדים קבוע לו זמן רב לביהכ"נ של ספרדים אחר ומצוה קעביד שכאן מפורש שמותר לצאת מא"י לחו"ל במקרה שרבו אויביו וקנאים עוורים הגורמים לו צער ועגמ"נ וביטול תורה